

ПРО ЗОЛОТУ ГОРУ

Українська народна казка

Було собі три брати: старшому було одинадцять років, середульшому — десять, а найменшому — сім років. Жили вони собі у батьковій господі, бо ще в них і батько, і мати живі були.

Живуть вони собі у батька та у матері, коли розійшлася скрізь чутка про те, що в таким-то царстві, в таким-то государстві, там-то і там-то єсть золоті гори, і хто ті гори одбере од зміїв, то тому пів свого царства цар оддасть.

От і каже найменший брат, семиліток:

— Возьмім, брати, у батька конячку та поїдем і ми шукать тої гори. Люди ідуть, може, і ми чи не знайдем і чи не одвоюєм як її од зміїв, тоді будемо царями.

— Добре, — кажуть ті, — як ходім, то й ходім.

Зібрались, випросили у батька старого коня, такого, що вже й ходити не здужає, запрягли його у віз, положили хліба на віз і поїхали.

Їдуть та й їдуть, їдуть та й їдуть та все розпитують до-

рогою про золоту гору: хто не йде, хто не їде, кожного розпитують, чи не знає часом сам або чи не чув од людей яких прохожих, проїжджих, де то ті золоті гори і який змії їх стереже. Хто чув що-небудь од людей — розкаже їм, а хто не чув, скаже:

— Не знаю, люди добрі, не бачив і не чув нічого про таку гору.

Вони йому подякують і за те, що хоть обіззався добрим словом до їх, і підуть собі дальше помаленьку.

Їхали вони так, може, з год або й більше, заїхали в пущу. Скрізь ліс і ліс, та такий, що й сказати не можна: тільки небо помежи листям синіє та земля під ногами, а то більше нічого й не видно — хоть би хто йшов, хоть би хто їхав, щоб запитати, куди ця дорога веде, — так ні, ані душі живої, опріч їх, нема, а тут уже й сонечко за-кочується за ліс, уже й вечоріє.

— Що тут робити? — питає старший брат.

— Що ж робити, — каже семиліток, — будемо ночувати. Вже що Бог дасть, те й буде.

Випрягли вони коня і пустили пастись, самі розложили над шляхом огонь і сидять і розказують то про се, то про те, щоб то в лісі все-таки не так було боязко.

На другий день раненько запрягли свого коня, сіли і поїхали. А ліс що дальше, то все густіший, дерево таке товсте, що і вчотирьох не обіймеш, а вони все їдуть. Утомиться коник бігти — вони за возом їдуть, хто втомиється йти — сяде на віз, та все помаленьку поганяють.

Так проїхали вони днів п'ять або й десять, уже харчі жодної у їх нема, вже й коник ледве ноги волочить, а

вони все ідуть та ідуть.

— Куди це ми ідем, — каже старший брат, — де тут ті золоті гори взялись у цім лісі? Тут ми й самі ще пропадем з голоду — у нас уже хліба нема. Вертаймось назад.

— Ну, — каже семиліток, — уже тепер нічого вертатись, коли перш не вернулись. Уже тепер будем їхать до кінця — що буде, те й буде.

Поїхали. Через день дивляться — стоїть хатка. Усі раді, бо скільки день й у вічі живої душі не бачили.

Приїхали до хатки, випрягли коня і завели його в стайню, а самі пішли в хату. В хаті нікого нема. Вони сіли за стіл, повечеряли, що було там у хаті, ждуть та ждуть хазяїна — нікого...

От семиліток і каже:

— Ну, тепер, брати, тут недалеко є міст, через той міст буде їхати змій уночі, треба йти його стерегти. На першу ніч піде під міст ночувати найстарший, а ми будемо в цій хаті, на другу ніч уже піде другий, а на третю — я сам піду.

— Ну, добре. Так і зробим.

От ті остались у хаті, а старший пішов. Вийшов він надвір, подумав-подумав і пішов у стайню. Ліг під жолобом і заснув. Як настала північ, семиліток каже:

— Піду я та довідаюсь, чи не спить-то наш брат під містком.

Пішов. Приходить туди, аж його й нема там. Сів він під тим містком і дожидає змія. Погодів він там трохи — коли летить на коні такий, що аж іскри сиплються, а за ним біжить собака і летить сокіл.

Прибіг він до містка — кінь спіткнувся. Він понюхав на цей бік, на той бік і каже:

— А ти чого сюди прийшов? Чи прийшов биться, чи прийшов мириться?

— Ні, — каже семиліток, — я до тебе не прийшов мириться, а прийшов биться!

— Добре, — каже змій. — Як биться, то й биться. Ходім же зі мною на золоту гору, там будем і биться.

Пішли вони на золоту гору. Змій його як ухопить, як кине об золоту гору, так він і одскочить, як той м'яч, тоді схопиться скоренько на ноги — до змія, ухопить його і як кине, так змій і вгрузне в гору.

За третім разом загнав він змія у гору по саму шию. Тоді взяв голови йому постинав і покотив з гори, а сам узяв коня, собаку і сокола і поїхав додому.

Приїздить — брати сплять. Один — у хаті, а другий — під жолобом.

Він коня поставив на стайні, а сам ліг у хаті і спить. Вранці проснулись брати, дивляться — на стайні кінь, у хаті сокіл і собака. Будять вони семилітка і питають:

— Де ти, брате, це взяв коня, сокола і собаку?

— Де взяв? Бог мені дав. А ти, брате, був сю ніч під містком?

— Був, — каже.

— А що ж ти там бачив?

— Нічого не бачив.

— Е-е... брате, брате! Хоч би ти, брате, не брехав! Ти ж цілу ніч під жолобом спав, ти думаєш, що я й не знаю.

От на другу ніч уже під міст виряджають другого брата. Вийшов він увечері надвір, подумав-подумав, побоювся іти під міст, пішов у стайню, ліг під жолобом і за-

снув.

Уночі семиліток пішов під міст подивитися, чи не спить часом його брат. Приходить — і того нема. Сів він сам під містком, аж летить на коні уже старший змії, так, аж іскри сиплються, а він летить, а за ним біжить собака і сокіл летить.

— А чого ти сюди прийшов? — питає він. — Чи прийшов битися, чи прийшов мириться?

— Авжеж, не мириться я до тебе прийшов, а битися.

— Якщо битися, то ходім на золоту гору.

— Ходім, — каже семиліток.

Пішли вони. Приходять, схопились. Як кине змії семилітка, так той і одскочить од землі, як же кинув семиліток змія, так той і загруз у гору по коліна. Другий раз як кине змії семилітка, так йому нічого, а як змія кинув семиліток, так він уже аж по пояс загруз у гору. За третім разом семиліток загнав змія аж по саму шию в золоту гору, тоді взяв, подрізував йому голови і поскидав з гори, а сам сів на коня, забрав сокола і собаку з собою і поїхав до братів.

Приїхав, поставив коня на стайні, а сам пішов у хату і ліг спати.

На другий день встають брати і дивляться: на стайні знову десь узявся другий кінь і в хаті — сокіл і собака.

— Де ти взяв, семилітку, коня?

— Бог, — каже, — мені дав. А ти, брате, ночував під містком?

— Ночував, — каже.

— От і ти брешеш. І ти сю ніч ночував у стайні під жолобом. Ти думаєш, що я нічого не знаю!

На третю ніч ото уже черга йому самому йти під міст

ночувати. Убирається він, налив у шклянку води, поставив на вікні і каже братам:

— Глядіть же, хоч сю ніч не спіть, та дивіться на сю шклянку: якщо вода буде прибувати, то випускайте коней, а як же буде через верх кров литись, то тоді й самі біжіть, бо тоді вже змії буде брати верх.

Тільки що він пішов, брати полягали і заснули, а він пішов і сів знову під містком і сидить. Коли це так, як опівночі, летить самий старший змії, уже з дванадцятьма головами. Так летить, так летить, що аж земля гуде, а за ним ззаду собака, сокіл.

Прилітає до містка — кінь спотикнувся. Він глянув на той бік, на другий — зараз до його і каже:

— Чи биться прийшов, чи ти мириться прийшов? Ну, як биться, так ходім на золоту гору.

Пішли вони на золоту гору, схопились. Кинув семиліток змія — нічого, трошечки тільки гора вгнулась. Кинув змії семилітка — він загруз по кісточки в гору.

Піднявся він, оддыхає, дума: «Ось-ось брати забачать, що в шклянці вода прибуває, і випустять собак».

А вони сплять.

Собаки вже духом чують, що вже щось недобре діється, — гавкають, коні іржуть та ногами тупають, а брати сплять.

Кинув змії другий раз семилітка — загруз він ще більше в гору.

Вже із шклянки через верх кров ллється і коні, так як не розваляють стайні, гарцюють, а брати сплять. Думав він, сердешний, думав, догадувався, що брати сплять, — скинув з ноги чобота, пустив із золотої гори прямо в

хату, де брати спали. Чобіт як ударився, так стіну і ви-
валив. Собаки вибігли, коні уздечками вирвали лісу і
теж побігли, а брати прокинулись — до шклянки, аж
уже й по лаві кров тече. Вони до собак — собак нема,
вони до коней — і тих нема. Вони вибігли із хати,
біжать, біжать і самі не знають, куди бігти, що робити, а
біжать брату на поміч.

А там собаки прибігли, так змія і рознесли на кусочки.
Поодрубував він йому всі дванадцять голів і покидав, а
сам узяв його коня, сокола і собаку і їде уже до братів.
Їде, а вони біжать йому навстріч.

— Куди ви?

— А до тебе ж на поміч поспішаєм.

— Чого?

— Ти ж казав, як буде в шклянці вода прибувати, щоб
ми коней і собак випускали, а як буде бігти через верх
кров, то щоб і самі на поміч спішили.

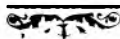
— Так хіба ви мене послухали, що я вам казав?

— Якби не послухали, то б не бігли.

— Я ж казав вам, щоб ви не спали... Чи ж ви послуха-
ли? Якби був не кинув чобота, то ви б і до сього часу
спали.

Приїхали додому, запрягли свого коня, поїхали, на-
брали віз золота, посідали на тих коней і поїхали до то-
го царя, що казав: оддам півцарства, як хто одвоює од
зміїв золоту гору. Приїхали до того царя, оддали йому
те золото, а він їм оддав пів свого царства.

Тоді вони поділились і стали царювать і царюють десь
і досі.

Микола ВІНГРАНОВСЬКИЙ**ГУСЕНЯТКО***Оповідання*

Гусенятко розплющило одне очко, потім друге, пискнуло і — народилося. Мама подивилась на нього, вкрила його крилом і заплакала: вночі гуси мали відлітати. Її чоловік з табуном і старшими дітьми зранку подався на озимину попастися та політати над полем і плавнями перед великим відльотом. Гуска лишилася на пізнім своїм осіннім яйці. Вона ще мала надію, що з цього яєчка нікого не буде — аж на і є, знайшлося: згорблене, вогке, сумне, з прилиплою шкаралупкою на дзьобику, гусенятко обсихало під маминим крилом і не знало, що двоє його братів і четверо сестричок народилися ще у травні, весною, коли їй треба, а воно — восени, сьогодні, коли іній цвіте на зеленім лататті і давно вже не чути голосу їхніх найближчих сусідів-деркачів.

Гуска думала: що робити? Летіти з дітьми через три моря і так нелегко, а це сьоме, сьогоднішнє, куди? Під крило його не візьмеш і на спину не покладеш — упаде. А тут на дзьобі уже зима, заплава замерзне — що тоді? Зимувати з малим? А вітер, а сніг, а мороз та лід, а лисиці, тхори, куниці, кібчики, прибудні коти, собаки, а мисливці, а їсти що? Пропали. І

старій гусці вперше не захотілося жити. Вона вважала себе довголітньою, бо прожила вже три літа і три зими. Тієї першої осені, коли вона молодою злетіла у перший свій ірій через три моря у тепле, — з очеретів піднялася така стрілянина, що тепер із свого покоління лишилася вона одна... Спитати б кого старшого, що їй робити з оцим малим, так серед гусячого табуна не було жодного діда-гусака або баби. Гуси до дідівства не доживали. Та й чоловік її — молодий, на ірій молодший від неї...

Гуска підняла крило і глянула на свого мізинчика: гусенятко кисло кліпнуло на маму і заснуло.

— Горе мені з тобою, та й годі...

З низу, з заплави, покотило волохатими хвилями, білими комірцями обпінився при воді очерет, нагнувся сухо над гускою, довгим листям своїм прикрив її всю на гнізді, і — доки він лежав під вітром — гуска скубнула з очерету його бляшаного листя, хотіла було скубнути ще раз, але очерет підвівся. Гуска зачаласть, коли вітер удруге нагне очерет і вона скубоне із нього іще хоч листочок, та вітер раптово повернув і поклав очерет на порожні гнізда.

Між очеретом за лугами при озимині з прощального низького сонця вилетів з дітьми чоловік, летів-летів і прилетів. Діти стали чиститись. Їхні набиті вола ходили під молодими жовтими дзьобами, наче діти цю ніч нікуди й не збирались.

Гусенятко визирнуло з-під маминої ноги і побачило тата. А тато побачив його. Він поправив крило і сказав мамі:

— Лети повечеряй. Але дивися, не попади під літак над озиминою.

— Добре, — сказала мама. — Лечу.

— Лети по сірому. По синьому не лети. І не кричи. Над очеретом бери праворуч і вище: за очеретом у засідці вже троє. У того, що від озимини, — трьохзарядка.

Гуска полетіла. По ній кілька разів тарахнули, чи по ній, чи по табуну. Табун сів на гніздів'я. Гусак подивився — старих гусей не було: старі літають знизу. От їм і попало. «А де ж моя?»

Гусак випростав крило, випростав друге, обдивився свої крила ще раз і склав.

Крила були в порядку. Старші діти збились докупі, поховали дзьоби до крил, грілися і поговорювали між собою.

— Як-небудь перелетимо і це море, і друге, і третє, якщо не зіб'ють, — сказав їм гусак і глянув на пізню свою осінню дитину.

З горіхового неба стало накрапати. В гусенятка на дзьобику зависла крапельина, і в тій крапельині гусенятко роздивлялося свого тата ближче: у тата були сторожкі очі, висока очеретяна шия, татова шия ходила над гусенятком, поверталася над ним на кожен найнечутніший пошерх. Мав тато і високі м'які сірі груди, гусенятко пірнуло під них, і так йому стало тепло, що воно відразу ж заснуло знову.

З поля від озимини тарахнуло, тричі тарахнуло і від очерету, діти висмикнули голови з крил і подивилися на тата:

— Летіти чи сидіти?

— Сидіть, — сказав їм гусак, хоч серце в самого забилося так, що гусенятко проснулося, вилізло з татових грудей, подивилося в його жовті очі і спитало:

— Чого так стукаєш своїми грудьми?

«Пропала», — подумав гусак, і цієї ж миті повітря зашуміло і, збиваючи волоття очерету, опустилася важко задихана гуска.

— Ой, — сказала вона.

— Ціла?

— Наче... Ой... Що робити?

— Бери дітей і летіть. Я з малим лишимось тут і якимсь плавом будемо добиратись, доки воно підросте та стане на крила.

— Не полечу. — І її жовті, як і в тата, очі по краях взяли чорними обідками. — Буду з тобою і малим. А діти полетять з табуном.

— З яким табуном, куди? Глянь, одна молодь. Ти — найстарша. От і лети. Поведеш. З малим ти не виживеш тут. Чула?

— Чула, — сказала гуска. — То що, вже збиратись?

— Збирайтесь. Надходить ніч і мряка. Підіймайтесь у мряці. Крізь мряку вас ніхто не побачить і не дістане.

— А якщо літак, літаки?

— Тутешні літаки у мряці не літають. До ранку доберетесь до заповідника. Там сідайте сміливо і нікого не бійтесь. Підгодуй-

тєсь. А далі від заповідника — морем. Над морем летить низько. Над морем вас ніхто не зачепить. А там далі дивіться самі. Вибирайте ночі лише дощові і темні.

— А як ти малого не доведеш і сам?

— Не бійся. Ти, головне, бережи табун і дітей. Будь хитра і обережна. А я постараюсь на весну прилетіти до вас з малим. Мале, дивись, в нас яке — народилося, а вже говорить. Гуса-чок!

Гуска підійшла до гусенятка і, сколупнувши з його дзьобика шаралупку від яйця, сказала:

— Краще б ти не родилося і не говорило...

Серед ночі гуси знялися і полетіли. Гуска повела їх крізь мряку в небо і не втрималась, крикнула щось своєму гусакові на прощання. І як тільки крикнула, як відразу ж від озимини і очерету по ній і по табуну затарахкало мокро і сліпо, як-небудь і неприцільно.

Гусак витягнув шию. Було тихо. Шепотів очерет. Потім почувся крик. Гусак дослухався. Ні, той крик був не гусячий, а людський. «Видно, попали по своєму, — подумав гусак, — вночі ж то не видно, де небо, а де земля». Гусак нагнув шию і послухав, чи в його грудях дихає гусенятко.

З відльотом табуна гусак відчув, як ніч раптом поважчала і стала тиснути своєю мокрою темінню гусака до гнізда, темінь залазила йому в спину і крила, наче хотіла сховатися в ньому і хотіла обсохнути в його пір'ї. Колись веселий, дорогий гусям очерет мовчав тепер над гусаком відчужено і вороже, вороже і темно говорила до когось вода, перед гніздом з рибиною в зубах випірнула ондатра, ненажерливо подивилась на гусака, бо ондатра знала — гусак лишився з малим сам. Гусак засичав на ондатру, мовляв, мало тобі риби в заплаві, а ти ще й мого гусенятка хочеш? Лише підпливи — вб'ю!

Ондатра почула це і пірнула додому. Та ненадовго. За хвилину ондатр з'явилося двоє, і, маляючи вусами воду, вони стали наближатись до гусака. Гусак засичав з усіх своїх сил, гусенятко забилося йому під живіт, під лапи, заплакало - запищало, а дощ прибував з ночі, гніздо підпливало, ставало легшим, ось-ось гніздо попливе за водою, з'явилась видра, ондатри —

тікати, видра — за ними, повпірнали і ті, і та, і не стало їх більше чути.

Гусак обгорнув крилами гніздо з гусенятком і, відштовхуючись лапами об ворожу заплаву воду, вивів гніздо на струмисько ріки. На струмені вода була не така, як при очереті. При очереті вода комизиста, вредна, то те їй не те, то те, то якийсь корінь чи яма, і вода там нервує, сердиться, вічно щось їй не так; на струмені вода гінка і вільна, вона, ця струмиська вода, не питає, хто по ній пливе і до кого, летить вона вільно під осінньою ніччю, аж дно під цією водою дзвенить. І що їй до того, що гусак править по ній крилами своє гніздо з гусенятком посередині?

На струмені гусакові відлягло від серця, і він вів гніздо, не підштовхуючи його лапами: гніздо несло перед очима в бистру темінь, і гусенятко не могло надивитись на свого зграбного тата. Раде, воно залоскотало язичком собі піднебіння, виказало татові свої криленьчата, вилізло на край гнізда і сказало:

— Тату, я хочу сполоснутися! Я сполоснусь. — І шубовснуло у воду.

Гусак затерп. Ледве втримуючи одним крилом гніздо, другим крилом він підчерпнув з води гусенятко і кинув його назад у гніздо.

— Я тобі дам, дурне, сполоснутися! Я тобі дам! А соми, а щуки, а судаки! — І в цю мить гусака щось поронуло по лапі в воді зубами. Гусак прожогом вискочив на гніздо. Гніздо закрутилося на бистрині у вирі. «Розпадеться гніздо — пропадем», — подумав гусак. Гніздо було нове, сьогорічне, і складав його гусак з жінкою з позаторішнього очерету — таким очеретом люди огороджують на зиму від вітрів парники.

Назустріч, знизу, спроти води, з глибини ночі з'явилися вогні і з ними музика, і вода помчала гніздо з гусаком і гусенятком на ці музичні вогні ще з більшою охотою. Вогні наближались, і ні дощ їх не брав, ні темінь. Гусак оглянувся на береги — берегів не було. Гусак став загібати лівим крилом, аби подалі від оцих вогнів, розминутися б з ними! Вода під крилом пручалася, хихотіла, і судаки під гніздом клацали зубами. Гусак загіб правим. Праве крило було у нього дужчим, бо з ірїю в ірїй, ведучи табун, коли він відлітав чи повертався, вітри йому

дули чомусь завжди у праве крило. Та одне діло небо, друге діло вода. Вода гнула, шарпала, теребила і праве: гніздо не слухалось, гніздо мчало на вогні, і ось вони вже перед дзьобом, музика, чорна блискуча громадина з темної ночі...

— Плигай! — закричав гусак, і гусенятко випало у воду. Його жовтеньке тільце вискочило в ніч, і сам гусак ледве встиг звестися на крила — перед його носом навалювала чорна рухлива гора.

— Птиця! — закричали з баржі. — Птиця!

Гусак вже було вишугнув над баржею, та з переляку зачепився краєм крила за антену, перекутився і впав на баржу, на вугілля. З рубки його освітили прожектором, а бортом до нього вже добирався якийсь чолов'яга, гусак заборсався, став від вугілля чорним, а чолов'яга закричав до рубки:

— Світи, світи, бо я нічого не бачу! — І навкарачки поліз по вугіллю, обмацуючи його руками й очима. Поруч з гусакком пройшли його руки і цибуляче дихання — чолов'яга поліз до носа баржі. «Пропало мале, і я пропав, — подумав гусак, — що б то було плисти під берегом, не впливати на середину...»

Баржа дрібно двигтіла проти води і везла гусака назад від ірлю, від гусенятка, чолов'яга з носа закричав:

— Не знайшов! Нема! Світи менше, очі сліпиш, світи слабше, бо у воду впаду! — І знову на чотирьох поліз до рубки... І треба ж було гусакові підвести голову! Він підвів голову, щоб роздивитись, де той розшуканець, чи вже проліз, чи ні, бо в хлюпотінні води і в гулі мотора гусак нічого не чув, як чолов'яга був саме перед ним, впав на коліна і схопив обома руками гусака за шию.

— Єсть! Є! Ось! — І він звівся на ноги в світлі прожектора, тримаючи гусака за шию. Гусак задихався. І тоді обома крильми, і здоровим крилом, і забитим, зашмалив чолов'ягу по обличчю, що той упав горілиць на вугілля головою до носа баржі, а сам, з перехнябленою, скособоченою шиєю викинув крила, в безнадії зіпертись на них, викинув, простелив і відчув, що крила його несуть і підіймають. Чорний, як ніч, він знову летів, тиснув грудьми темінь, і голова його теліпалася з крила на крило. Тепер: де ж гусенятко, де саме воно вистригнуло у воду, і де ж та сама вода, і над чим я лечу сам: над водою, по-

лем, очеретами? Гусак закричав, та з придушеного горла той крик був чутен лише йому одному. Гусак знизився і залітав колами, довго літав і кричав колами так. Та ось і вона. Вода. Солонка, добра для гусячого малого народу, вода з теплими мілкими затоками, з літніми комариними очеретами, де народилося його гусенятко і він сам... Вона закрутила ним, та ні лапи його, ні крила були вже йому не підвладні, і ця недобра чорна вода несла його всю ніч до світанку, аж доки гусак не вдавився об металеву сітку перед греблею ГЕС.

Гусак знав цю ГЕС з високими заводами по її степових берегах. Пролітали якомсь з жінкою над заводськими трубами і наковталися диму, що більше тут не літали.

Гусак поворухнув шиєю — в шиї щось хряснуло, але не дуже, і він спробував впірнути. Впірнув, побачив верховодку, дзьобнув одну і другу: верховодки пішли непогано. Гусак випірнув і сперся забитим крилом на воду — крило заболіло, запекло, наче сперся він ним не на воду, а на вогонь. «Пропало крило, — подумав собі гусак і тоскно глянув на верхів'я ріки, де мало бути гусенятко. — Де воно там, і де його шукати, і з якого берега?»

Зімлілими, наче не своїми лапами гусак відштовхнувся і поплив уверх по річці. З шлюзу поволеньки висунувся ніс ще однієї баржі з вугіллям, гусак пірнув і замолотив під водою до берега, наскільки хватило повітря. А коли повітря не стало, і він випірнув, і з баржі закричали: «Птиця!» — гусак ударив крильми об хвилю, і здоровим крилом, і забитим, й, не вірячи собі, полетів, важко, згорблено, орючи дзьобом, але полетів!

З берега, від спорожнілих дач, йшло троє брезентових рибалок. Помітивши гусака, вони підняли спінінги і засвистіли, заатакували на нього, гусак розгубився, заметляв шиєю і впав на воду. Крила його вже не тримали. Одним оком гусак косився на середину ріки на баржу, другим пас рибалок.

Човнів у рибалок не було, вода холодна — не полізеш, зате у їхніх руках були спінінги. І ось біля гусака зачали золотесенько вибухати блешні, рибалки будь-що, а хотіли піймати гусака на блешню. Гусак пірнав, випірнав, ухиявся від блешень і так, і сяк, один із рибалок, так той прямо був таки майже снайпер, — його блешня точно упала йому на дзьоб — каюк! — але гусак

родився в щасливій сорочці, бо блешня тільки ковзнула по дзьобу і лягнулась разом із своїми гаками у воду. Тоді гусак зібрав свої крила наче в одне і, вже не бачачи куди і що, а лиш би відірватися від своєї погібелі, темно і тяжко злетів. Услід йому загуділа баржа і плюнув на небо спінінговий снайпер.

Гусак насилу підгрібав під себе повітря і, витріщивши очі, дивився-шукав, де б це його сховатися. На його щастя згори, з верхів'я, засірів лозовистий острівець... Гусак вже майже дотягував до нього, як помітив: з острівної лози відштовхнувся голубий моторний човен. Звертати! Чим, якими силами? Злетіти вище? На чому? І гусак спікрнув у воду і заховався під хвилею.

З-під хвилі він побачив: у човні було двоє — чоловік в зеленому спортивному костюмі і в червоному плащі з жовтим шарфом на шиї — жінка. Обоє вони стояли. Кінець її довгого жовтого шарфа чоловік тримав у руці і тряс тим кінцем, наче хотів відірвати його разом з жінчиною головою. Жінка закривала обличчя руками, і плечі її тремтіли. Тоді чоловік зірвав з неї шарф, кинув його у човен, а сам скочив у воду і поплив протокою до берега. Гусак виглянув із-за хвилі: човен з жінкою зносило течією вниз, а чоловік ішов берегом вверх по ріці, куди треба було і гусакові.

На острові гусак допався до іржавого лозячого листя і лозячої кори, потім ліг на пісок і став тихо зализувати зболіле крило.

А гусенятко? Рай, та й годі! Як тільки тато крикнув йому — плигай! — і воно вискочило з гнізда в іскристу чорноту, і чорна рухлива громадина боком тернулася в бік гусенятка, і хвиля схопила і потягла його в ніч. Плинутий темний шовк води обгорнув його жовтеньке карапузеньке тільце, одягнув його хвилею, з хвилі і роздягнув, занурив і виносив, пливи собі далі!.. Яке воно все, коли все воно отаке: все темне! Не видно ні себе, ні тата перед собою, один тільки дощик січе тебе по голівці та пахне якоюсь їжею, але де вона є... З ночі шумить, шумить, мабуть, очерет, жми, гусаченьку, туди, та не дуже бійся, а як тільки що — набирай побільше повітря і — під воду... На березі щось наче говорило. Гусенятко прислухалось — то вітер грав-

ся з водою залізним цепом від човна. «Тікати не буду, бо мені не страшно. Раз я нікого не бачу, то й мене ж не бачить ніхто». Гусенятко підпливло до човна, обпливло його, вибрало під його боком затишне місце і прикурнуло. І наснилось йому, що воно вже велике, живе серед гусей, і гуси на нього кричать, і рай його скінчився...

...здрастуй, дурне, та я не дурне, я дике, ну, раз дике, то йди до мене, не бійся, а я сталевар, і троє моїх оцих затурканих турків — сталевари, а жінку Валю свою я з фронту привіз, я в бочку тебе на ніч посаджу біля сарая, щоб тебе часом ніхто не зобидив, бодай тебе мої — наші гуси не били, та не будуть вони мене бити, а може, будуть? та не будуть? а як і не будуть, то все одно не хочу, щоб на тебе багато дивилися, мацали очима, оце подивися, яка в мене шия, ну, чом як не в старого гусака, ІЛу-52 таку б шию; погрійте! а чого ж, іди за пазуху, та я замурзане, от дивися, Валю, як воно у мене за пазухою сидить, заснуло, я його і в домну понесу хлопцям показати, ніжкою дрібає, сниться йому, що пливе, дайте йому води, Валю, та виключи той телевізор, а то не засне, ти диви, як воно до тебе притулилося, та хоч би вже до тебе, а то ж до твоїх медалей, до ордена Слави, а щоб ти скисло! так сьогодні ж празник, Жовтневі! тату, віддайте гусенятко нам, нащо воно вам, у вас свої гуси є, так у нас домашні, тобі воно нащо, ти ж так тільки считаєшся сталеваром — то у тебе сесія одна, то друга, то постройком, то відрядження, то іще щось в чорта-біса... то віддайте нам його, тату! а де ви держати будете його, на балконі? та і діти у вас такі, що замучать його в перший вечір... тоді мені, тату? кому, тобі? та мені, так тобі в армію ж через місяць!

Сизим інеєвим досвітком хтось наче ішов. Гусенятко хотіло виглянути з бочки, але не дострибнуло. Тоді воно спробувало крило, одне і друге, а потім уже обидва і вистрибнуло на бочкове ребро: худий, облізлий, довгий — городом від води по картоплянім бадиліщі до гусенятка йшов сірий тато.

Художник В. БАРИБА